

Gábrity Eszter, PhD student:

**„Hoćeš se igrati žmurke?” – „Igen, de most nem én leszek a hunyó.”
Mindegy milyen nyelven játszunk**

Abstract

No matter what language you play

The following article discusses the practical benefits of a complex pedagogical program developed for the bilingual improvement of kindergarten children. The method playfully and without compulsion encourages children to engage in communication with children of another language during the process of mutual play and activities. Children acquire another language as well as develop their own language skills during a process in which they feel comfortable and realize the actual and practical needs of language acquisition.

#

Szinte nap mint nap tudtomra adják ismerőseim milyen szerencsés is vagyok, hogy - bár elértő szinten de - majd öt nyelven beszélek. Gyakran hallgatom panaszaikat, hogy milyen erőfeszítéseket tettek egy adott nyelv elsajátítása érdekében – legyen az egy világnyelv vagy éppen környezetnyelvünk, a szerb elsajátítása – mégsem jártak nagy sikerrel, hiszen későn kezdtek hozzá a nyelvelsajátításhoz és már idejük sem teszi lehetővé a rendszeres és alapos tanulást. Számos olyan élménybeszámolót hallgattam végig, melyekben az elbeszélő pironkodva kér tőlem tanácsot, hogy is tudná legyőzni félelmét, hogy megszólaljon az általa tanult idegen nyelven, hiszen érzi, hogy nyelvtudása korlátozott és tart az esetleges, általa ejtett nyelvi hibáktól. Egy különleges környezetben eltöltött néhány nap után az a benyomásom, csak mi felnőttek „majrészünk” ennyit a hiányos nyelvismereteink és a későn elkezdett nyelvtanulásból eredő hátrányaink miatt. A gyerekek ezt másképpen csinálják. Nem félnek és nem tartózkodnak a kommunikációtól nyelvi hiányosságaik vagy akadályok miatt. Felismerik a nyelvi nehézségek meglétét és áthidalják azokat, többek között egyéb nem verbális kommunikációs eszközök alkalmazásával, a másik fél szándékainak felismerésével, továbbá – nem túlozva – a másik fél nyelvének fokozatos elsajátításával. Természetesen ez nem egyik napról a másikra történik, hanem néhány év elteltével, azonban mégis megvalósulhat.

A Šumica óvoda kétnyelvű nagycsoportosai között eltöltött napok hiteles képet festettek arról, hogy a nyelvelsajátítás gyors, hatékony és nagy erőfeszítéseket mellőző tevékenység is lehet (!), ha az olyan környezetben zajlik, melyben a nyelvtanulás nem erőltetett, továbbá annak igényét maga a nyelvelsajátító egyén is felismeri. A komplex oktatói és nevelői program alapjait Mikeš Melanija dolgozta ki. Az óvodában működő újszerű program idealizált célja a gyermekek balansz kétnyelvűvé nevelése, reális célként pedig a domináns kétnyelvűség kialakítását tüzték ki. A program olyan pozitív attitűdök kialakítására törekszik a másik nyelvvel kapcsolatban (függetlenül attól, hogy az államnyelvről vagy pedig a kisebbségi nyelvről legyen szó), melyek elősegítik és serkentik a gyermek környezetnyelvi elsajátítását.

Az elérendő célok megvalósítása érdekében a program abból a tényből indul ki, hogy a világot felfedezni vágyó gyermek örömmel vesz részt különböző aktivitásokban, tanul mondókákat, dalokat, hallgat meséket, emellett pedig még szívesebben játszik és ismerkedik hasonló korú társaival, még akkor is, ha más nyelven beszélnek. Ezen tulajdonságához alkalmazkodva serkenti a gyermeket egy másik nyelvvel való megismerkedésre és – egyéntől függően – bizonyos fokú elsajátítására. A kellemes körülmények között, játék közben zajló

nyelvsajátítást kezdeményező folyamat azt feltételezi, hogy a gyermekek különösebb nehézségek nélkül, valódi kommunikatív igényeknek engedelmességedve fedezik fel annak igényét, hogy erőfeszítéseket tegyenek a megértésért és/vagy megértetésért. A gyerekek erősen motiváltak az instrukciók és események megértésében, hiszen a csoportban és játékokban való részvételüket biztosítják vele. A kommunikatív-tapasztalati módszer alkalmazása lehetővé teszi, hogy az óvodai foglalkozások során zajló események értelmezése során gazdag kontextus álljon a gyermek rendelkezésére, mely megkönnyíti az elhangzott megnyilatkozások megértését, így pedig a nyelvtanulást is elősegíti. A módszer nem a kommunikatív készségek fejlesztését támogatja.

Fontos leszögezni, hogy szó sincs nyelvoktatásról, a gyermekeket nem egy másik nyelvet tanulnak, hanem eseményekben és aktivitásokban gazdag környezetben ismerkednek a nyelvvel olyan társakkal karöltve, akik az adott nyelvnek anyanyelvi beszélői (legyen szó akár a szerb, akár pedig a magyar nyelvről). A gyermekre nem nehezedik nyomás, hogy megszólaljon a másik nyelven, hiszen a nyelvsajátítás rendkívül individuális folyamat, mely jelentős különbségeket mutathat egyénenként. A program az ösztönző körülményeket biztosítja ahhoz, hogy idővel sor kerülhessen spontán megnyilatkozásokra a gyermek által eddig még nem beszélt vagy kevésbé ismert nyelven. Azonban ha ezek még elmaradnának a gyermek nem részesül elmarasztalásban.

A csoportnak olyan gyerekek is tagjai, akik nyelvileg vegyes családba születtek, azaz a szerb és magyar nyelv használata a családi kontextusban is (!) teljesen megszokott és rendszeres. Ezeknek a kiegyensúlyozott kétnyelvű gyerekeknek a szerepe sajátos a csoportban. A kis közösségben zajló események során ugyanis felismerik csoporton belüli szerepük jelentőségét – főleg a kezdeti időszakban, amíg társaik nyelvtudása meglehetősen kiegyenlítettlenek. Az eltérő nyelveket beszélő csoporttagok között zajló kommunikáció sikeressége érdekében sok esetben magukra kell vállalniuk a tolmács szerepét. Ezzel nem csak nyelvi képességeik fejlődnek, hanem önértékelésük és önbizalmuk is megnő. Emellett pedig szociális érzékenységük és intuíciós képességeik is fejlődnek. Amint érzékelik, hogy társuk nem értette meg az instrukciókat, melynek nyelvi akadályai voltak, készségesen nyújtanak neki segítséget kérés vagy felhívás nélkül.

A két óvónő szerepe és tevékenysége rendkívül jelentős a programban. Az eddig legsikeresebbnek ismert kiegyensúlyozott kétnyelvűséghez vezető családi modell, az egy szülő-egy nyelv analógiájára szervezik a kétnyelvű óvodai programot. Az óvónők mindig (eltekintve néhány indokolt esettől és program első évétől, az adaptációs korszakban) az általuk képviselt nyelvet használják a gyermekekkel való interakcióik során függetlenül attól, hogy a gyermek milyen nyelven szól hozzájuk vagy mi az anyanyelve. Az óvónők kiválóan beszélnek mindkét nyelvet, azonban a gyermekekkel történő kommunikációjuk során igyekeznek az általuk képviselt nyelvet használni, azaz az egyik óvónő csak szerbül, míg a másik csak magyarul beszél a gyerekekkel. Az óvónők gondoskodnak arról, hogy a tevékenységek valóban érdekesek legyenek a gyermekek számára annak érdekében, hogy biztosítsák a kellő motivációs szintet, hiszen ez a megnyilatkozások megértésére való törekvés alapfeltétele. Az óvodai foglalkozások lehetőséget nyújtanak a program résztvevői számára, hogy szabadon, spontán módon használják mind anyanyelvüket, mind pedig a nyelvet, amivel éppen ismerkednek. A gyermek által vétett nyelvi hibákat csak néhány esetben javítják, szinte csak akkor, ha a foglalkozás célja éppen egy adott nyelven való ismeretek elsajátítását ösztönzi. Egyéb esetekben mellőzik a javítást annak érdekében, hogy ne riassza el a gyermeket a másik nyelv használatában és érzékeltesse vele, hogy a kommunikatív célok felülírják az úgy nevezett „helyes nyelvhasználatot”.

Az óvónők által tartott foglalkozások mindig egy nyelven zajlanak, hogy elkerüljék az egymás instrukcióinak és mondandójának fordítását, így a gyermek valóban erőfeszítést tesz az elhangzottak megértése érdekében. Azonban a nyelvek és az aktivitások közötti egyensúly

fenntartása érdekében a másik foglalkozást a másik óvónő a másik nyelven tartja. Az új ismeretek elsajátítása a gyermek anyanyelvén történik, amit úgy biztosítanak, hogy az egyes foglalkozások más időpontban és más módon, de ismétlődnek és így valóban sor kerül az új ismeretek két nyelven történő ismertetésére és gyakorlására. A meseolvasás is kizárólag egy nyelven történik. A nem anyanyelvű gyerekek számára oly módon könnyíti meg az óvónő a megértést, hogy dramaturgiai elemekben gazdag előadásmód kíséretében, mind verbális (például állathangok), mind pedig non-verbális (testtartás, kézmozdulatok, stb.) nyelvi eszközök gyakori alkalmazásával tartja fenn érdeklődésüket és biztosítja a mese megértését.

A kétnyelvű csoportba tartozó gyerekek között eltöltött napok lehetőséget nyújtottak arra, hogy egy újszerű, számos sajátos elemmel rendelkező oktatói programmal ismerkedjek meg. Az óvodában töltött órákat követően gyakran távoztam azzal a benyomással, hogy a nyelvi és kommunikációs akadályok mily könnyen áthidalhatók, ha arra mindkét fél kellő mértékben motivált és tényleges erőfeszítéseket tesz a megoldás érdekében.